

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 6

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 514 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Oliy ta'lim islohotlarida – muhandislik maktablarini institutsional rivojlantirish asoslari	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna	
Xufiyona iqtisodiyot mamlakatimiz rivojiga to'siq bo'lmoqda	20
Muxiddin Kalonov	
"Yashil" iqtisodiyotni moliyalashtirish amaliyotini takomillashtirish	24
Muhammadiyeva Maftuna	
Oliy ta'lim tizimidagi islohotlarda innovatsion yechimlarning zarurati	27
Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishda ish beruvchilar va yonlanuvchilar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni aniq sotsiologik baholash.....	31
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Перспективы развития средств размещения в экологическом туризме на охраняемых природных территориях Узбекистана.....	40
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Bank kartalari orqali ko'rsatilayotgan xizmatlari bozorining rivojlanish borasidagi asosiy tendensiyalari va muammolari	49
To'irov Yunus Alamovich	
Kichik biznes subyektlarida innovatsionraqabatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish orqali import o'rnini bosish strategiyasini shakllantirish istiqbollari.....	55
Rustamov Alisher Raxmataliyevich	
Nodavlat umumiy o'rta ta'lim maktabning faoliyati samaradorligini aniqlashda innovatsion usullardan foydalanish.....	62
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna	
Tijorat banklarida bank risklarini boshqarishning strategik ahamiyati.....	67
Altibayev Xudayberdi Kuvandikovich	
Klaster iqtisodiy subyekt sifatida: mohiyati va tasnifi.....	71
Usmonov Sharofiddin Pazlitdinovich	
Tijorat banklari tomonidan yoshlar tadbirkorlik faoliyatini kreditlashning nazariy-uslubiy jihatlari.....	76
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalari xalqaro tasnifi: nazariya va tendensiya.....	81
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
Iqtisodiyot transformatsiyasi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy resurslarini boshqarishda metodologik yondashuvlar va ilmiy qarashlar	86
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini samarali tashkil etish mezonlari va omillari.....	93
Z. Abdikarimova, S. Madaminov	
Savdo korxonalari boshqaruv samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	97
Q. J. Mirzayev, Sh. M. Islomov	
Sociological Assessment of Migration Processes	102
Gulmurodov Kamoliddin Abdukodir ugli	
Current issues of business management in the context of digitalization of the economy	112
Safarov Bakhtiyor Djurakulovich, Kadirova Zulhumor Namazovna, Dadabaev Kuchkor Abdullaevich	
Методические основы маркетинговых стратегий акционерных обществ.....	118
Эркинов Шахзод Баходир ўғли	

Insurance Mechanisms in Foreign Trade: Mitigating Risk and Facilitating Global Commerce	125
Abirkulova Sohijjamol	
Improving the Conceptual Framework for Modernizing the Tax System (Using the Example of Uzbekistan)	130
Bakhrom Nomazov	
Ayollarning inson kapitalini rivojlantirishda kraudfanding platformasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	136
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Evaluating the Environmental Sustainability of Uzbek Firms in the Green Economy.....	142
Nurbek Xalimjonov Ulugbek ugli	
O'zbekiston iqtisodiyotini innovatsion rivojlanishida inson kapitalining roli	148
Eshmirzayev Faruddin Ilhomjonovich, Salimova Zaxro Sobirjon qizi	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlarini tahlil qilish	155
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich, Mirzayev Behzod Abdug'ofur o'g'li, Narzullayev Nodirbek Aziz o'g'li	
Improving the Practice of Increasing the Effectiveness of Managing Innovation Processes in Commercial Banks	160
Juraev K. T.	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanish	164
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish va yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda solliqlarning roli va ahamiyati.....	169
Madraximov Baxtiyorjon Ortiqboy o'g'li, Rizayev Xabib Abduraufovich, Namazov Sa'dulla Namozovich	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tishning joriy holati tahlili.....	175
Rahmatullayeva Dilbar Olimovna	
Buxoro viloyatida savdo xizmatlari raqobatbardoshligini baholash uslubiyatini takomillashtirish..	181
Raxmatov Akmal Anvar o'g'li	
The Contribution of Transport in the Development of Tourism Industry (Case Study: Uzbekistan).....	187
Rofeeva Rukhshona Shavkatovna	
Yoshlarning sayohat manzillarini tanlashdagi omillar	192
Qurbanbayev Shuhrat Bakbergenovich	
Improving the Effective use of Funds From Taxes and Fees in Kashkadarya Region	196
Shakhzod Zokhidov	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida sanoat korxonalarida iqtisodiy salohiyatni boshqarish	202
Kadirova Shaxnoza Ilhomovna	
Yangi O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida kadrlar tayyorlash masalalari.....	207
Usmonov Baxodir Suvonqulovich	
Temir yo'l transportida innovatsion faoliyatni rivojlantirish yo'llari	211
Nasimov Shavkat Vasiyevich	
O'zbekistonda banklararo raqobat.....	219
Zunnunova Xulkar Muxtorovna	
O'zbekistonning xalqaro moliya tizimiga integratsiyasini ta'minlashni takomillashtirish	225
Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna, Kuchkarov Sanjar Baxtiyarovich	
Respublikamizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish istiqbollari	229
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov	
Iqtisodiy xavfsizlik tushunchasining mohiyati.....	233
Aripov Oybek Abdullayevich, Madiyorov Shavkatbek Muxtarovich	

Aksiyadorlik jamiyatlarida konsolidatsiyalashgan moliyaviy holat to'g'risida hisobot tuzishning bosqichlari.....	237
Eshonqulov Azamat Abdiraximovich	
Davlat moliyaviy nazoratining turlari va shakllari.....	241
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
Tog' turizmini rivojlantirish manfaatlari yo'lida investitsiya resurslarini to'plash mexanizmlarini ishlab chiqish samaralari	245
Xidirov Alimardon Dagarovich	
The Main Role of the Teacher While Managing the Classroom and Some Aspects of Teaching English	248
Nilufar Turdiyeva	
Davlat xususiy sherikchilik faoliyatining menejment funksiyalari tizimida muvofiqlashtirishning ahamiyati	252
Suleymanov Farrux Raximjon o'g'li	
Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmlari va sohada amalga oshirilayotgan tarkibiy-miqdoriy o'zgarishlar dinamikasi	256
G. Sh. Qo'ldosheva, A. J. Toshboyev	
Логистика в Азии: опыт и перспективы оптимизации	260
Каюмова Паризода	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish imkoniyatlarini oshirishning zamonaviy yondoshuvlari ..	266
G. I. Abdulxamidova	
Повышение эффективности использования местных налогов и сборов в Кашкадарье: международная перспектива	272
Shahzad Zokhidov	
Financial and Credit Support for Investment and Innovative Developing Activities of a Tourist Enterprise	275
Rozokov Mukhammadaziz Mansurovich	
Роль контроля качества по хранению и переработке зерна в обеспечении продовольственной безопасности Республики Узбекистан	282
Холбекова Дилобар Расулжон кизи	
O'zbekistonda mahalla boshqaruvi tizimi faoliyatini takomillashtirish masalalari.....	289
Gafurov Ubaydullo Vaxabovich	
Kichik biznes va tadbirkorlik sharoitida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishning xorijiy tajribasi	296
Dilnoza Meyliyeva	
Cross Cultural Preblems in International Business Negotiations	301
Xoldarova Fariza Tuxtabayevna	
Yengil sanoatning raqobatbatdosh hududiy-ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribani qo'llash	304
Haydarova Shoxista	
Konchilik sanoati korxonalarining innovatsion jarayonlarni rivojlantirish xususiyatlari	310
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
Korxonalarda risk boshqaruvi mexanizmlarini joriy etish va inson resurslaridan foydalanish istiqbollarini takomillashtirish	315
Tashpulatova Muniraxon Mahmudovna	
Spin korxonalar – texnologiyalarni tijoratlashtirishda muhim tuzilma sifatida	320
O'rinov Dilshodjon Axmadjonovich	
Mintaqalarda makroiqtisodiy barqarorlikning ta'minlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni takomillashtirish strategiyasi	324
Xolbekova Feruza Rasulovna	

Iqtisodiy o'sish va aholi daromadlari o'rtasidagi bog'liqlikning nazariy asoslari.....	329
Hasanova Nigora Hasan qizi	
Современное состояние маркетинга на рынке ценных бумаг Республики Узбекистан.....	334
Юлдашев Жамшид Аббарович	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik asosidagi investitsion loyihalarni moliyalashtirish	340
S. A. Karabayev	
Axborot telekommunikatsiya tarmog'i korxonalarida korporativ boshqaruv samaradorligi	334
Temirov Anvarxon Abdulazizxonovich	
Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmlari va sohada amalga oshirilayotgan tarkibiy-miqdoriy o'zgarishlar dinamikasi	347
G.SH.Qo'ldosheva ¹ , A.J.Toshboyev ²	
Yengil sanoatning raqobatbatdosh hududiy-ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribani qo'llash	351
Haydarova Shoxista	
Konchilik sanoati korxonalarining innovatsion jarayonlarni rivojlantirish xususiyatlari	357
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
Korxonalarda risk boshqaruvi mexanizmlarini joriy etish va inson resurslaridan foydalanish istiqbollarini takomillashtirish	362
Tashpulatova Muniraxon Mahmudovna	
Spin korxonalar - texnologiyalarni tijoratlashtirishda muhim tuzilma sifatida	367
O'rinov Dilshodjon Axmadjonovich	
Yoshlarning sayohat manzillarini tanlashdagi omillar	371
Qurbanbayev Shuhrat Bakberganovich	
Mahalla institutini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning institusional tahlili.....	375
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
O'zbekistonda investitsion faoliyat, uni moliyalashtirishning zamonaviy ko'lamlari.....	380
va o'ziga xos xususiyatlari	
Kuvatova Oliya Sheraliyevna, Husenov Muhriddin Bahriddinovich	
Xalqaro moliya institutlari faoliyatining davlatlar rivojlanishiga ta'siri (Yevropa Taraqqiyot va Tiklanish banki misolida).....	384
Muxtorov Jahongir Muxtor o'g'li	
Davlat sektorida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlariga muvofiq daromadlar hisobini tashkil etish	390
Meliboyev Akmal G'aybullayevich	
Qurilish materiallari ishlab chiqarish quvvatlari va asosiy ishlab chiqarish fondlarining tuzilishi hamda hajmi	394
Muxtasar Karimova Isroiljon qizi	
Ayollar tadbirkorligi nazariyasining takomillashuvi xususida.....	398
Sharofiddinova Gulnoza Iloxomjonovna	
O'zbekistonda soliq ma'murchiligida joriy etilgan soliqlarni undirish mexanizmini takomillashtirish masalalari	403
Maxmadustov Jalol Maxmadustovich	
Soliq majburiyatlari ijrosini takomillashtirish yo'llari	408
Mirzaaliyeva Gulchehra Abduvali qizi	
Сравнительное исследование финансовой отчетности, подготовленной в соответствии с мсфо и нсбу.....	413
Эргашева Шахло Тургуновна	

Innovatsion bank mahsulotlarini tashkil etishda xorijiy mamlakatlar tajribasi va raqamli transformatsiyaning ro'li.....	420
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Mintaqa mehnat bozori ishchi kuchiga talab va taklifni boshqarish vositasi sifatida	428
Umarov Oqil Omiljonovich, Abdullayev Umidjon G'afurovich	
Development of a Methodology for Assessing the Brand Equity of Higher Education Institutions	435
Zufarova Nozima Gulamiddinovna	
O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorida tijorat banklarining o'rni	442
Avezov Ibrohim Ilhomovich	
Optimizing Digital Pedagogy through Database Applications and Data Mining for a Sustainable Digital Economy	448
Dilfuza Kuzikulova	
Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyati samaradorligini baholash usullarini takomillashtirish	454
Muradullayeva Nafisa Dilmurad qizi	
Talaba va o'quvchilarning kamolotida ma'naviy - ma'rifiy tadbirlarning ahamiyati	458
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
To'qimachilik korxonalarining innovatsion faoliyatini baholash uslubiyo'tini takomillashtirish	461
Ikramov Maqsad Muratovich	
Davlat-xususiy sherikchilik asosidagi loyihalarni moliyalashtirish	467
Toyirov Yunus Alamovich	
Mamlakatimizda pillachilik biznesini rivojlantirish orqali mahsulot ishlab chiqarish va uni qayta ishlash holatining tahlili	474
Turgunov Odilbek Maripovich	
Analysis of the investments in clean energy projects in the developing countries.....	478
Fayziyev Samandar Sobir ogli	
Chakana savdo korxonalarida innovatsion marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligini oshirish yo'llari	483
Kodirova Zulxumor Namazovna, Safarov Baxtiyor Djurakulovich	
O'zbekistonda raqamli bank xizmatlarining qo'llanilishida xorij tajribasining o'rni	489
Yo'ldosheva Iroda Ibodulla qizi	
O'z o'zini band qilishning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini o'lchashning asosiy yondashuvlari	493
Tursunxo'jayeva Gulnoza Jamoliddin qizi	
Tibbiy xizmatlarni rivojlantirishning muhim xususiyatlari	497
Axrorova M.F., Mirzayev Q.J.	
Qoraqalpog'iston respublikasida mikrokredit bank xizmatlarining rivojlanish holati iqtisodiy tahlili	502
Serjanov Aymurat Medetbaevich	
Mamlakatda qo'shilgan qiymat solig'ining yutuqlari va kamchiliklari, uni soddalashtirish hamda takomillashtirish yo'nalishlari	508
Mingturayev Abdusalom Abdumalik o'g'li, Orziqulov Ilyos Ixtiyor o'g'li, Boboqulov Jasur Avazovich, Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	

TIBBIY XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISHNING MUHIM XUSUSIYATLARI

Axrorova M.F.

SamISI tayanch doktoranti

Mirzayev Q.J.

i.f.d., SamISI professori

Annotatsiya: O'zbekistonda aholini tizimli ijtimoiy himoyalash hamda ijtimoiy-iqtisodiy samaradorlikka erishishda tibbiy xizmatlarini rivojlantirish muhim hisoblanadi. Mazkur maqolada tibbiy xizmatlarni rivojlantirishning zaruriyati, uni taraqqiyoti bilan bog'liq xarajatlar dinamikasi hamda tibbiy xizmatlarning muhim xususiyatlari ilmiy asoslantirilgan.

Kalit so'zlar: Xizmatlar sohasi, tibbiy xizmat, raqamli tibbiy xizmat, tibbiy xizmat xarajatlari, tibbiy xizmat ko'rsatish turlari, tibbiy xizmatlarni modernizatsiyash, zamonaviy tibbiy xizmatlar infratuzilmasi.

Аннотация: В Узбекистане важно развивать медицинское обслуживание в целях достижения системной социальной защиты населения и социально-экономической эффективности. В данной статье научно обоснована необходимость развития медицинской услуги, динамика расходов, связанных с ее развитием, а также важные особенности медицинской услуги.

Ключевые слова: Сфера услуг, медицинское обслуживание, цифровое медицинское обслуживание, стоимость медицинских услуг, виды медицинских услуг, модернизация медицинского обслуживания, инфраструктура современных медицинских услуг.

Abstract: It is important to systematically protect of the population and improvement of medical services with socio-economic efficiency in Uzbekistan. In this article, the need for the development of medical service, the dynamics of service related to its development, and the importance of medical care are scientifically substantiated.

Key words: service sector, medical service, medical service, medical service support, types of medical service, modernization of medical service, modern medical service infrastructure.

KIRISH:

Xizmatlar sohasining muhim yo'nalishlaridan biri tibbiy xizmatlar hisoblanib, uni iqtisodiy jihatdan taraqqiyoti aholini bir tomondan ijtimoiy jihatdan muhofazalaydi, ikkinchi tomondan yangi ish o'rinlari yaratish imkoniyatini beradi. Tibbiy xizmatlar bu uni iste'mol qiluvchilarni fuqarolar (yuridik shaxslar)ning holatini o'zgartiradigan, inson salomatligini saqlashga qaratilgan, xizmat ko'rsatish faoliyati natijasi hisoblanadi.

Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-sonli Farmoniga ko'ra tasdiqlangan "O'ZBEKISTON — 2030" strategiyasiga asoslanib, uni rivojlantirishning maqsad va vazifalari belgilab berilgan. Jumladan:

- "Aholiga birlamchi tibbiy xizmatlarni yanada yaqinlashtirish maqsadida (14-maqsad) tibbiy yordamga muhtoj aholining 70 foiz murojaatlarini birlamchi bo'g'inning o'zida hal etishga erishish;
- Tibbiyot sohasida raqamli texnologiyalarni keng joriy qilish (21-maqsad) maqsadida tibbiyot muassalarini raqamlashtirishni 100 foizga yetkazish;

- O'zbekistonda tashqi va ichki turizmni rivojlantirish uchun keng sharoitlar yaratish orqali sayyohlar sonini oshirish (58-maqсад) maqsadida tibbiyot va ta'lim turizmi eksportini yiliga 1,5 milliard dollarga yetkazish kabi ustuvor vazifalar belgilab qo'yilgan".¹

Tibbiy xizmat ko'rsatish inson sog'lig'ini saqlashning muhim jihati hisoblanib, u odamlarga o'z salomatligini ortiqcha sarf-xarajatlarsiz alohida xizmatlar asosida davolanish imkoniyatini beradi. Arzon va sifatli tibbiy xizmat aholini iqtisodiy imkoniyatlarini oshiradi, ularning jamg'arish fondini oshirib, yashash uchun qo'shimcha shart-sharoitlar yaratadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Bugungi kunda iqtisodiy adabiyotlarda xizmatlar, tibbiy xizmatlar uchun alohida o'rganish talab etiladi. Bizga ma'lumki, xizmat deyilganda, insonning, xo'jalik yurutuchi subyektlarning, davlatning va jamiyatning ma'lum bir ehtiyojini qondirishga yo'naltirilgan kishilarning naf keltiradigan xizmat jarayoni bilan bog'liq ongli faoliyati tushuniladi.

Xizmat ko'rsatish bilan birga tibbiy xizmat tushunchasining ham iqtisodiy mohiyati qator adabiyotlarda bayon qilingan. Jumaladan tibbiy xizmat bo'yicha xorijlik olimlardan I.V. Polyakovning qayt etishicha "Tibbiy xizmat bu mijozning, (bemorning, xizmatlar iste'molchisining) tibbiy yordamga bo'lgan obyektiv ehtiyojlarini qondirishga qodir va uning sog'lig'ini saqlashga (mustahkamlashga) qaratilgan tibbiy xodimlarning (ijrochi, xizmat ko'rsatuvchi provayder) zarur va yetarli, vijdonli, kasbiy harakatlari majmuidir".²

Shu bilan birga respublikamiz olimlaridan professor M.Q. Pardayev va professor Q.J. Mirzayev larning e'tirof etishicha "Tibbiy xizmat deyilganda mijozlarga (bemorlarga) to'lov asosida ko'rsatiladigan tibbiy xizmatlarni (tashxis qo'yish, kasalliklarni profilaktiga qilish, davolash-tiklash ishlarini) ma'lum darajada narxlangan holda va ushbu narx zahirida barcha xarajatlarni qoplab foyda olish ko'zda tutilgan, tibbiy xizmatlarga asoslangan tadbirkorlik faoliyati tushuniladi".³

Yuqoridagilardan kelib chiqib, bizning fikrimizcha tibbiy xizmat bu insonlarga ularni davolash maqsadida ma'lum to'lov asosida ko'rsatiladigan xizmatlar majmuasi (tashxis qo'yish, kasallikni davolash, tiklanish) faoliyatidan iboratdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada tibbiy xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va uning mavjud holatini tahlil etish hamda xususiyatlarini aniqlashda statistik va solishtirma tahlil, abstarkt mantiqiy yondashuv, induksiya va deduksiya, eksport baholash kabi usullardan foydalanilgan.

Bugungi kunda respublikamizda tibbiy xizmatlar sifat va samaradorligini oshirish, shoshilinch tez tibbiy yordam xizmati va birlamchi tibbiy xizmat tizimini yanada yaxshilash, muhim vazifalardan hisoblanadi. O'zbekistonda tibbiy xizmatlar sohani yanada rivojlantirish, tibbiy xizmatlar ko'lamini va sifatini oshirishga qaratilgan qator qaror va farmoyishlar qabul qilinib, ular amaliyotga tadbiriq etib borilmoqda.

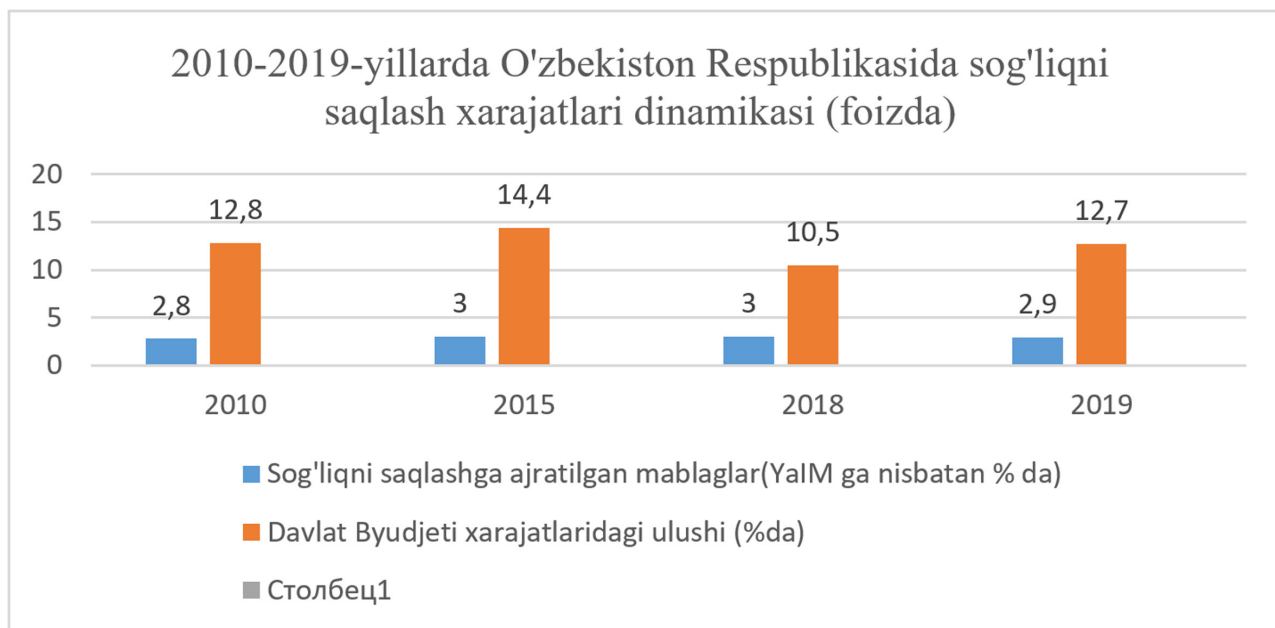
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 7-dekabrdagi "2019–2025-yillarda O'zbekiston Respublikasining sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirish Konsepsiyasi to'g'risida" PF-5590-son, 2017-yil 1-apreldagi "Sog'liqni saqlash sohasida xususiy sektorni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-2863-son, 2017-yil 29-dekabrdagi "Xususiy tibbiyot tashkilotlarini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha shart-sharoitlarni yaratish to'g'risida" PQ-3450-son, 2019-yil 16-apreldagi "Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-4290-son, 2020-yil 18-fevraldagi "Xususiy tibbiyot tashkilotlarini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlashning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-4606-son, 2022-yil 11-apreldagi "Tibbiyotda xususiy sektor faoliyatiga qo'shimcha qulayliklar yaratish va soha xodimlarini qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-102-sonli Farmon va qarorlari hamda boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirish tadqiqot uchun muayyan darajada xizmat qiladi (1-rasm).

Tahlil natijalariga ko'ra O'zbekistonda yuqoridagi ma'lumotlardan xulosa qilish mumkinki, 2019-yilda tibbiy sohaga ajratilgan mablag'lar 2010-yilga nisbatan 0.1 % ga oshgan. Davlat byudjeti xarajatlaridagi ulushi esa 0.1 % ga kamaygan.

¹ <https://lex.uz/uz/docs/-6600413>

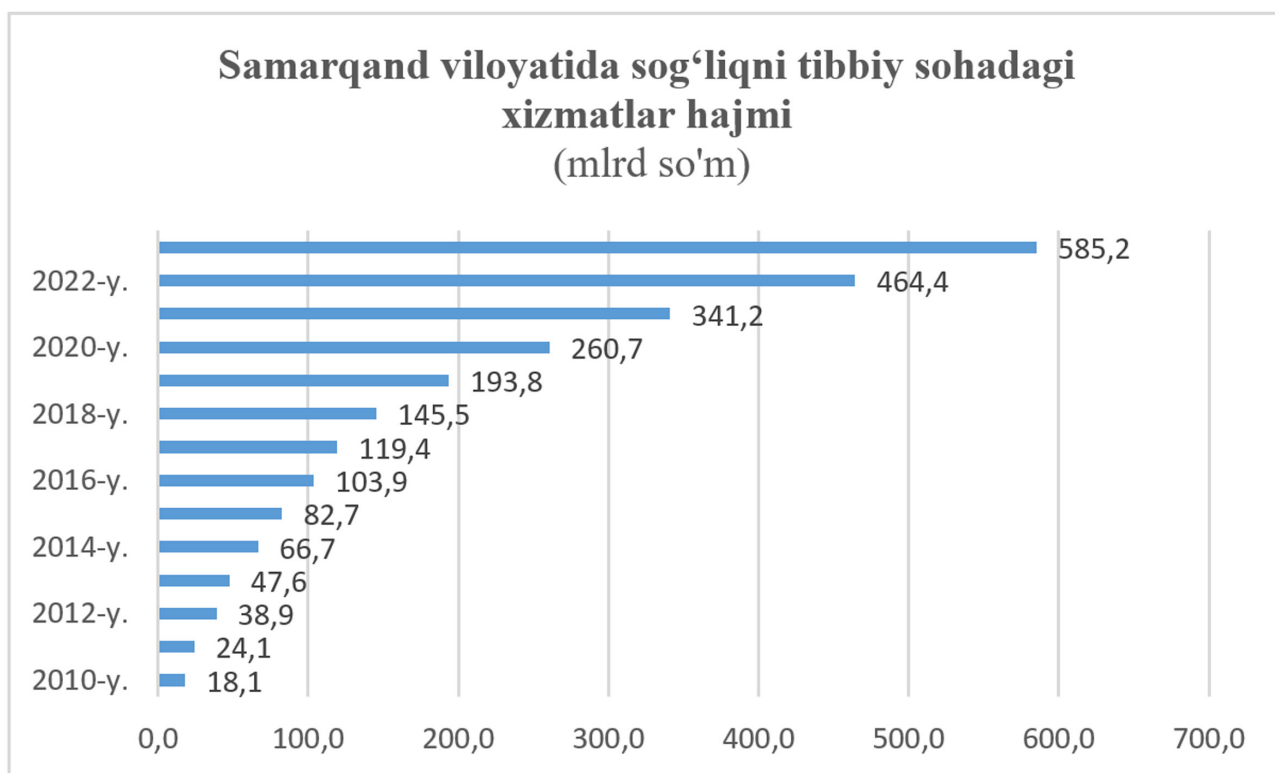
² Tibbiy sug'urta sharoitida tibbiy xizmatlar marketingi: I.V. Polyakov [va boshqalar]. 1996-yil.

³ Pardayev M.P., Mirzayev Q. J., va boshqalar "Xizmatlar sohasi iqtisodiyoti". O'quv qo'llanma. T.: Iqtisod-Moliya. 2014. 257-bet.

1-rasm. Sog'liqni saqlash sohasidagi harakatlar dinamikasi bo'yicha ma'lumot <https://gov.uz/ssv/> saytidan olindi⁴.

Bu borada Samarqand viloyati sog'liqni saqlash sohasida ham tizimli ishlar amalga oshirilmoqda (2-rasm). Buni biz raqamlashtirilgan platforamlardagi statistik ma'lumotlar orqali sizga havola qilamiz.

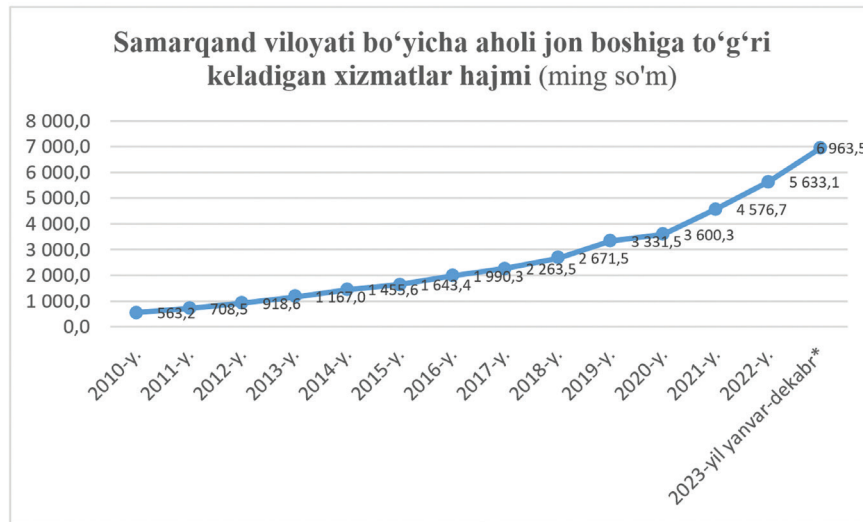

2-rasm. Samarqand viloyatida sog'liqni saqlash sohasining 2010–2022-yillarda iqtisodiy ko'rsatkichlari⁵.

Natijada tahlillar shuni ko'rsatadiki, tibbiy sohadagi xizmatlar hajmining o'zgarishi viloyatda jami xizmatlar hajmini oshishiga olib kelgan (3-rasm):

4 Muallif.

5 <https://gov.uz/ssv/> saytidan olindi.

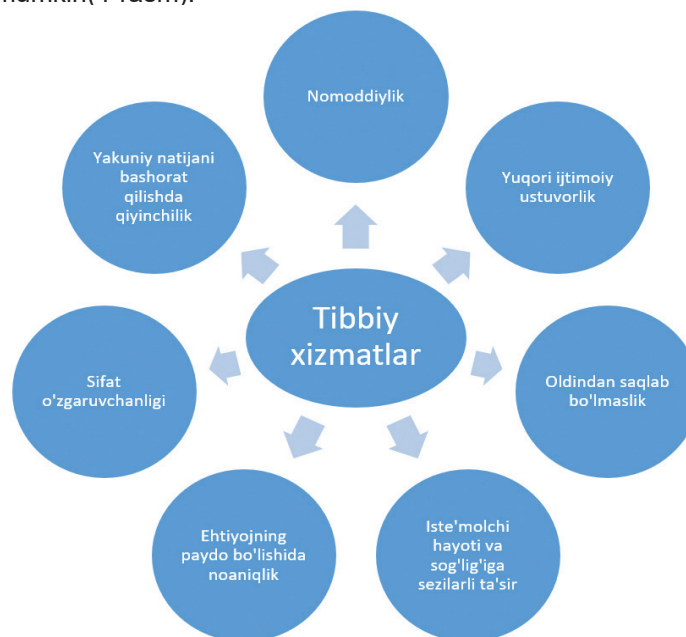
3-rasm. Samarqand viloyatida sog'liqni saqlash sohasining 2010–2022-yillarda ijtimoiy tahlili.

2023-yilning 1-fevral holatiga ko'ra sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot sohasi xizmatlarida faoliyat ko'rsatayotgan korxona va tashkilotlar soni 11 442 birlikni tashkil etdi, shundan, 9 822 birlikni kichik tadbirkorlik subyektlari tashkil etdi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, respublikada quyidagi tibbiy xizmatlarga ustuvorlik berilgan deyishimiz mumkin:

- Profilaktika (tibbiy ko'riklar, vaksinatsiya va hokozolar);
- Tez yordam (salomatligining ahvoli shoshilinch tibbiy yordamni talab etadigan bemorga tibbiyot hodimlarining harakatchan guruhlarlari tomonidan ko'rsatiladigan yordam);
- Ambulatoriyada davolash (bemorning tibbiyot muassasasida doimiy bo'lishini talab etmaydigan kasalliklarning diagnostikasi va davolash);
- Statsionarda davolash (bemorni bir kundan ortiq muddatga tibbiyot muassasiga joylash orqali kasallikdan davolash);
- Reabilitatsiya (bemorga statsionar tibbiy yordam ko'rsatilgandan keyin kasallik oqibatida organism funksiyasiga yetkazilgan zararni tiklash xizmati);
- Tibbiy-ijtimoiy xizmatlar (surunkali va uzoq muddatda davolanadigan bemorlarning mavjud holatini saqlab turish, ularning dardlarini yengillashtirishga qaratilgan tibbiy va ijtimoiy xizmatlar).

Mazkur tibbiy xizmat turlariga asoslanib tibbiy xizmatlarni muhim xususiyatlari ilmiy asoslandi. Ularni quyidagi rasmda ko'rishingiz mumkin(4-rasm).

4-rasm. Tibbiy xizmatlarning grafik shakli.

Ushbu muhim xususiyatlarni hisobga olib Samarqand viloyatida tibbiy xizmatlarni rivojlantirish uchun quyidagi vazifalarni bajarish maqsadga muvofiqdir.

1. Turli mulkchilik shaklidagi tibbiy xizmat ko'rsatish muassasalarini jihozlash darajasini oshirish.
2. Tibbiy xizmat ko'rsatish sohasini to'liq raqamlashtirish.
3. Ilmiy-tadqiqot faoliyati natijalarini tibbiyot muassasalari amaliyotiga joriy etish imkonini beruvchi infratuzilmani yaratish.
4. Aholiga shoshilinch tibbiy xizmat ko'rsatishning sifatli, yangi raqamli tizimini yaratish.
5. Tibbiyot muassasalarining tashkiliy-iqtisodiy faoliyatini takomillashtirish.
6. Birlamchi tibbiy xizmatni modernizatsiya qilish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Respublikamizda jumladan uning hududlarida, shuningdek Samarqand viloyatida tibbiy xizmatni uning muhim xususiyatlarini hisobga olgan holda rivojlantirish quyidagi yangi iqtisodiy imkoniyatlarni vujudga keltiradi.

1. Aholining tibbiy xizmatlarga bo'lgan ehtiyojini to'laroq qondirish va o'z vaqtida birinchi tibbiy yordam olish imkoniyati oshadi.
2. Tibbiy xizmat ko'rsatish asosida oldindan kasallikni aniqlash, (diagnostika-profilaktika) xizmatlarini yo'lga qo'yish natijasida kasallikni erta aniqlash va turli salbiy oqibatlarni oldini olish imkoniyatlari yaratiladi. Natijada fuqarolarning ijtimoiy-iqtisodiy holati yaxshilanib, oilaviy daromadini oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.
3. Raqamli tibbiy xizmatlarni yo'lga qo'yish oqibatida mijozlarning ehtiyoji asosida elektron tashhis qo'yish buyurtma asosida tibbiy xizmatlar amalga oshirish, tibbiy xizmatlar uchun onlayn navbat olish kabilar natijasida kasalxonalaridagi navbatlar oldi olinadi, vaqt tejaladi.
4. Samarali tibbiy xizmat natijasida zamonaviy tibbiy texnikalardan foydalanish imkoniyati kengaytiriladi, insonlarning tibbiyotga bo'lgan ishonchi oshib, ularning umr ko'rish darajasi uzayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-sonli Farmoniga ko'ra tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "["O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"](https://gov.uz/uz/pages/2030_strategy)". gov.uz/uz/pages/2030_strategy.
2. Pardayev M.P, Mirzayev Q.J. va boshqalar "Xizmatlar sohasi iqtisodiyoti". O'quv qo'llanma. –T.: Iqtisod Moliya, 2014.
3. Polyakov I.V. [va boshqalar.]. Tibbiy sug'urta sharoitida tibbiy xizmatlar marketing. Saratov, 1996.
4. Vasilenko N.V. "Xizmatlar sohasi iqtisodiyoti". Darslik. Moskva, 2020.
5. Ильясова А.Р. Основы экономики здравоохранения Казань: изд-во Казань ун-та, С. 2019.
6. Abulqosimov H.P. Abulqosimov M.H. Iqtisodiyotga oid atama va tushunchalarning izohli lug'ati. –T.: "Abu-matbuot-konsalt". – B: 2017.
7. Saidov M.H, Nasriyev I.I., Tohirov Z.T., Ulug'ov Sh.X. Ijtimoiy himoya: atamalar izohli lug'ati. –T.: Alisher Navoiy nomidagi "O'zbekiston Milliy kutubonasi nashriyoti". –B.: 2007.
8. Rustamova X.E. Stojarova N.K. Abdurashitova Sh.A. Nurmamatova Q.Ch. Tibbiyot tarixi. –T.: "O'zkitobsavdo" nashriyoti. –B.: 2020.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

